

Облікова документація на пам'ятку археології

Різночасове поселення Лукищина I
неоліт, епоха ранньої та пізньої/фінальної
бронзи, скіфський час, ранньослов'янський
час, роменська культура, XIX-XX ст.

Лукищина I

- 1 – Облікова картка — 24 арк.
- 2 – Історична довідка — 22 арк.
- 3 – Акт технічного стану — 11 арк.
- 4 – Акт стану збереження — 4 арк.
- 5 – Копія диплома — 1 арк.

62 арк.

Полтава-2022

Облікова картка пам'ятки культурної спадщини

I. Основні відомості

Найменування об'єкта: Різночасове поселення Лукищина I
село Лукищина Заворсклянського старостату Терешківської територіальної громади Полтавського району Полтавської області.

Дата утворення об'єкта неоліт, епоха ранньої та пізньої/фінальної бронзи, скіфський час, ранньослов'янський час, роменська культура, XIX-XX ст.

Місцезнаходження:

КОАТУУ 5324081004:04:001:0116; 5324081004:04:001:0200
5324081004:04:001:0210, 5324081004:04:001:0125, 5324081000:00:002:0023, 5324081004.

область Полтавська

район Полтавський

населений пункт (тип та назва) с. Лукищина

район населеного пункту (за наявності): західна околиця центральної частини населеного пункту с. Лукищина.

адреса (тип та назва вулиці, номер будинку): знаходяться на західній околиці центральної частини села, в районі сільського кладовища, східним краєм у межах населеного пункту, західним – виходячи за його межі. Воно розміщене за 0,10 км на захід від узбіччя автотраси С 171951 (Заворскло – Головач – Лукищина). Вказана пам'ятка розташована частково в межах, частково – за межами населеного пункту села Лукищина Заворсклянського старостату Терешківської територіальної громади Полтавського району Полтавської області.

GPS координати

Географічні координати меж поселення Лукищина I:

Назва точки	Координати меж поселення	
	градуси, мінuti, секунди (датум WGS 84) N	O
Північна точка	49° 29' 7.7901" N	34° 35' 8.8044" E
Південна точка	49° 29' 2.2806" N	34° 35' 8.0040" E
Західна точка	49° 29' 4.3980" N	34° 35' 3.3149" E
Східна точка	49° 29' 5.4093" N	34° 35' 10.5022" E

Геодезичні обміри здійснені за допомогою геодезичної станції GNSS Leica CS20 3.75G (власне обладнання Центру).

Орієнтовна територія об'єкта: площа, опис меж

Територія поселення була окреслена за допомогою проведення розвідкових археологічних шурфувальних робіт у 1983 р., 1990-х рр. та обстежень 2021-2022 рр., на основі концентрації підйомного археологічного матеріалу. В оголеннях та шурфах зафіксовано знахідки археологічного характеру (фрагменти посуду, кістки тварин) та наявність культурного шару поселення потужністю до 0,80-0,90 м. У південній частині є рештки котловану від незавершеного будівництва де також було виявлено культурні нашарування зазначеного поселення. За допомогою геокоординування меж поширення знахідок встановлено площу вказаного поселення.

На сьогодні площа пам'ятки окреслена в межах близько 1,92 га (140х170 м).

* додаються графічні матеріали

Тип об'єкта (рекомендований)

- ☐ споруда
- ☐ комплекс
- ☒ визначне місце

Вид об'єкта (рекомендований)

- ☒ археологічний
- ☐ історичний
- ☐ монументальне мистецтво
- ☐ архітектура
- ☐ містобудування
- ☐ садово-паркове мистецтво
- ☐ ландшафт
- ☐ наука і техніка

Категорія (рекомендована)

- ☐ пам'ятка національного значення
- ☒ пам'ятка місцевого значення

Форма власності

- ☒ приватна
- ☒ комунальна
- ☒ державна
- ☐ не відомо

Уповноважена(ний) власником особа (орган): Відділ культури, молоді, спорту і туризму виконавчого комітету Терешківської сільської ради Полтавського району Полтавської області. Керівник – Кравченко Дмитро Миколайович, контактний телефон (067)812-39-377.

38762, Полтавська обл, Полтавський р-н, с. Терешки, вул. Шевченка, буд. 1-А, контактний телефон (066) 960-03-52, e-mail: radatereshki.org@gmail.com.

Користувач: відповідно до публічної кадастрової карти територія різночасового поселення Лукишино I розміщується в межах таких земельних ділянок:

5324081004:04:001:0116 приватна власність, землі житлової та громадської забудови, для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), с. Лукищина, вул. Полтавська, 81, площа 0,229 га;

5324081004:04:001:0200 приватна власність, землі житлової та громадської забудови, для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд, с. Лукищина, вул. Полтавська, 79, площа 0,15 га;

5324081004:04:001:0210 приватна власність, землі житлової та громадської забудови, для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), с. Лукищина, вул. Полтавська, 75, площа 0,2261 га;

5324081004:04:001:0125 приватна власність, землі житлової та громадської забудови, для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд, с. Лукищина, вул. Полтавська, б/н, площа 0,2523 га;

5324081000:00:002:0023 державна власність, землі сільськогосподарського призначення, площа 5,0244 га, площа 8,1067 га;

Все інше: 5324081004 – землі Терешківської територіальної громади.

II. Характеристика об'єкта

Опис території, на якій знаходиться об'єкт

- ☐ історичний центр
- ☐ міський ландшафт
- ☒ сільський ландшафт
- ☐ індустріальний ландшафт
- ☐ паркова (зелена) зона

- ☒ сільськогосподарські землі
- ☐ заповідні території
- ☐ ліс
- ☐ дно водних об'єктів
- ☒ інше – кладовище

Роль об'єкта в навколишньому середовищі

- ☐ об'єкт домінує / є домінантою
- ☒ частина регулярної забудови
- ☐ видимий при безпосередньому наближенні
- ☐ вгадується (простежуються окремі елементи)
- ☐ об'єкт відмічений на місцевості (трасування тощо)
- ☒ сліди об'єкта на поверхні відсутні
- ☐ інше

Просторові характеристики об'єкта

Різночасове поселення Лукищина I займає підвищені другої надзаплавної тераси лівого берега річки Ворскла — лівої притоки р. Дніпро. Воно має у плані овальну форму. З півночі воно обмежене невеликим яром, із заходу – схилом тераси лівого берега річки Ворскла, на сході – городами та садибами мешканців села, на півдні – ґрунтовою дорогою, що веде з села до луків.

Культурна цінність об'єкта

☒ археологічна	☒ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ історична	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ монументальне мистецтво	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ архітектура	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ містобудування	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний

☐ садово-паркове мистецтво	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ культурний ландшафт	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ наука і техніка	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний

Оцінка автентичності та цінності об'єкта з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду

З життєдіяльністю вказаного поселення історіографічно пов'язують факт знаходження відомого у науковій літературі Лукишинського скарбу римських срібних денаріїв. Його було виявлено в ур. «Біля Спінжарки» у травні 1942 р. під час німецької окупації хлопчачими Іваном Черкаським та Федором Сабадашем на ріллі в ямі, вимитій дощем. Тоді дітлахами було зібрано більше 1000 монет, частину з яких розібрали односельці. Незабаром вісті про знахідку скарбу з римських монет дійшли й до Полтави, і наукова співробітниця Полтавського краєзнавчого музею Г.О. Сидоренко відправилася в досить небезпечну подорож по унікальний скарб. Їй вдалося обстежити місце знахідки і привезти 953 монети та фрагменти горщика черняхівської культури. Вказані денарії у 1943 р. навіть були вивезені до Німеччини, та все ж – повернулися до музею у 1948 р.

У складі скарбу містяться денарії таких імператорів:

Нерон (54-68 рр. н.е.) – 14 од.
Гальба (68-69 рр. н.е.) – 1 од.
Вітелій (69 р. н.е.) – 12 од.
Веспасіан (69-79 рр. н.е.) – 132 од.
Тіт (79-81 рр. н.е.) – 46 од.
Доміціан (81-96 рр. н.е.) – 49 од.
Нерва (96-98 рр. н.е.) – 12 од.
Троян (98-117 рр. н.е.) – 139 од.
Адріан (117-138 рр. н.е.) – 218 од.
Сабіна – 16 од.

Елій Вер (136-137 рр. н.е.) – 2 од.
Антонін Пій (138-161 рр. н.е.) – 74 од.
Фаустіна Старша – 106 од.
Марк Аврелій (161-180 рр. н.е.) – 39 од.
Луцій Вер (161-169 рр. н.е.) – 8 од.
Фаустіна Молодша – 44 од.
Луціла – 5 од.
Коммод (177-192 рр. н.е.) – 19 од.
Кріспіна – 1 од.
Юлія Домна – 1 од.

На сьогодні Лукишинський скарб налічує 938 монет загальною вагою 3006,31 г. Вони досить сильно потерті. Найбільш пошкоджені монети імператорів I ст. н.е., що свідчить про тривалий та інтенсивний їх обіг. Найстаріші серед них – денарії Нерона, датовані 64-68 рр. н.е., наймолодша – монета імператриці Юлії Домни, дружини імператора Септимія Севера, карбована у 193-196 рр. н.е.

Лукишинський скарб належить до числа найбільших скарбів римських монет Східної Європи, схоронених у III – на початку IV ст. н.е., і займає почесне місце у «Золотій скарбниці» Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського.

Виявлене поселення у середині 1950-х рр. працівниками Полтавського краєзнавчого музею. Обстежене у 1983 р. О.Б. Супруненьком у ході розвідок у Нижньому Поворсклі, здійснюваних розвідагоном Полтавського краєзнавчого музею упродовж 1981-1986 рр.

На основі означених обстежень було укладено облікову документацію: поселення вперше паспортизоване у 1984 році О.Б. Супруненьком. Рішенням виконкому Полтавської обласної Ради депутатів трудящих від 1984 року воно отримало статус пам'ятки археології місцевого значення. У 2020 році Наказом Міністерства культури,

молоді та спорту України № 1062 від 25.02.2020 р. його статус був закріплений і присвоєний охоронний номер **2833-Пл.**

У другій половині 1990-х років старшим науковим співробітником Центру охорони та досліджень пам'яток археології Управління культури Полтавської облдержадміністрації Д.І. Левченком було укладено акт огляду пам'ятки археології. У південній частині пам'ятки під забудову було виділено дві ділянки. На одній з них викопано котлован (площею 50 м) під побудову фундаменту, на іншу завезено будівельні матеріали.

У 2021-2022 рр. працівниками КЗ «Центру охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради К.М. Мироненком, В.В. Філонченком, В.В. Шерстюком та М.В. Коваленком проведені моніторингові обстеження пам'ятки, за результатами якої укладені акти, а також на основі яких укладена зазначена оновлена облікова документація.

Стислий опис характерних властивостей об'єкта, що становлять його історико-культурну цінність

Поселення що має у плані овальну форму. З півночі воно обмежене невеликим яром, із заходу – схилом тераси лівого берега річки Ворскла, на сході – городами та садибами мешканців села, на півдні – ґрунтовою дорогою, що веде з села до луків.

Знахідки археологічного характеру трапляються на площі двох підвищень, розділених невеликою западиною. Північне підвищення поселення витягнуте вздовж лівого берега р. Ворскли з південного заходу на північний схід, значну його частину займає і нині діюче сучасне кладовище. Саме ця його частина є найвищою і має абсолютну висоту 82,7 м. Південніше – витягнуте у широтному напрямку і має у плані підковоподібну форму. Вказані два підвищення роз'єднанні між собою природньою западиною округлої форми.

Вказане поселення було оглянуте розвідзагоном Полтавського краєзнавчого музею у 1983 р. під керівництвом О.Б. Супруненка. Ним було складено план поселення. За останнім дослідником воно займало практично всю західну прибережну ділянку центральної частини села, від кладовища – на півночі, до лісового масиву на півдні, та на заході від підвищення лівого берега р. Ворскли – до садіб села на сході. Площа поселення за даними тогочасних обстежень становила 4,5 га (150х300 м.).

Тоді ж, у найвищій частині поселення, біля південно-західного краю був закладний розвідковий шурф (1х1м). Встановлена потужність культурного шару – до 0,85 м. У ньому простежено почергове залягання нашарувань бабинської і бондарихинської культур, ранньоскіфського часу і середини третьої чверті I тис. н.е. Переважають знахідки VII-VI ст. до н.е. – уламки ліпних горщиків, лощених мисок черпаків і пряслиць, скіфського часу. У вказаному шурфі було відзначено таку стратиграфію:

*0-0,18 м – орний шар;
0,18-0,40 м – сіро-чорний гумусовий пісок;
0,40-0,85 м – сіро-коричневий пісок;
з 0,85 м – пісок-материк.*

У шурфі на глибині 0-0,7 м знайдено 23 різночасових фрагментів посуду, зафіксовано більше 20 кісток тварин. На глибині 0,05-0,40 м – відмічена кераміка скіфського та ранньосло'янського часу, з 0,40-0,70 м – знахідки епохи бронзи з багатоваликовим орнаментом.

У другій половині 1990-х років старшим науковим співробітником Центру охорони та досліджень пам'яток археології Управління культури Полтавської облдержадміністрації Д.І. Левченком було укладено акт огляду пам'ятки археології. Ним було встановлений факт руйнування близько 50 кв м культурного шару. У відслоненнях стінок котловану було здійснено зачистку де був простежений культурний шар, який містив знахідки багатовапнякової кераміки, скіфського часу, пенківської культури, а також ліпного посуду роменської археологічної культури.

На сьогодні площа пам'ятки окреслена в межах близько 1,92 га (140х170 м). Знято план поселення з допомогою геокоординування меж поширення знахідок, здійснено фотофіксацію, у т.ч. – з квадрокоптеру встановлено стан збереженості вказаного поселення.

У північній частині поселення в межах кладовища оглянуто свіжовириту могилу для здійснення поховання, в якій проглядався чорноземний супіщаний ґрунт культурного шару потужністю до 0,90 м. На відвалах виритої ями зібрані окремі уламки кераміки та кісток тварин.

Для перевірки потужності нашарувань у південній частині, неподалік решток покинутої недобудови, оглянуто оголення. У ньому виявлено поодинокі знахідки епохи бронзи, що вказує на цю ділянку як на периферію зазначеного поселення. У поверхневих нашаруваннях найбільш численними були уламки кераміки XIX-XX ст.

Тут було відзначено таку стратиграфію:

0-0,15 м – орний (перекопаний) шар;

0,15-0,30 м – сіро-чорний гумусовий пісок;

0,30-0,60 м – сіро-коричневий пісок;

з 0,60 м – пісок-материк.

Серед знахідок з поверхні поселення (в оголеннях та на відвалах перекопів ґрунту з могил та надгробків) можна виділити кілька культурно-хронологічних груп.

Найраніша добірка репрезентована кількома уламками ліпних горщиків неолітичного посуду ямково-гребінцевої культури, що містять характерних ямковий та глибокий прокреслений орнамент.

Кілька уламків ліпного посуду зі зборів 2021-2022 рр. відносяться до доби ранньої бронзи, в історіографічних відомостях відомо про наявність серед знахідок з поселення матеріалів бабинської культури.

Найбільша за кількістю група знахідок репрезентує функціонування поселення у ранньозалізний вік, і відноситься до решток поселення автохтонного землеробського населення Ворсклинської локальної групи скіфського часу. В історіографічних відомостях відомо про наявність серед знахідок з поселення матеріалів бондарихинської культури доби фінальної бронзи.

Окремі фрагменти посуду можуть бути віднесені до старожитностей пенківської культури 3 чв. I тис. н.е. Кілька фрагментів виявлених під час попередніх шурфувань належать до роменської археологічної культури, що підтверджує висновки зроблені Д.І. Левченком, що зазначене поселення було заселене її носіями.

Також на території поселення зібрано велику добірку подрібнених кісток тварин та уламків каменів. Основна концентрація уламків кружального посуду XIX-XX ст. спостерігається на північно-східній периферії поселення та у південній її частині.

Лукищинське поселення є яскравим прикладом освоєння лівого берега р. Ворскли ще з часів неоліту-бронзи, скіфського часу та в часи напередодні створення Руської держави на її південно-східних кордонах. З вказаним поселенням пов'язується знахідка відомого у науковій літературі Лукищинського скарбу римських монет, що вирізняє зазначену пам'ятку від інших (щоправда відсутність тут матеріалів 2 чв. I тис. н.е. може виступати як контраргумент щодо іншого місця його знахідки). Наукове значення пам'ятки значно підсилює виділення культурно-хронологічного горизонту роменської культури, оскільки до цього часу її пам'ятки на лівому березі Ворскли були невідомі. Щоправда наявність нашарувань цього часу на даній пам'ятці ще потребує підтвердження.

Охоронні зони навколо пам'ятки археології не визначені.

Колекція знахідок зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського.

Окремо слід відміти наявність поряд із вказаним поселенням ще одного, на північно західній околиці села на березі озера Сайга, яке датується епохою неоліту, скіфського часу та XVII-XVIII ст. Це свідчить про досить щільне заселення лівого берега р. Ворскла із найдавніших часів у вказаному регіоні.

Додатково

Перелік складових (для комплексу, ансамблю)

Функціональне використання

Історичні (первісні) функції	Сучасна функція	Відповідність сучасної функції вимогам охорони
☐ державно-адміністративні установи ☐ науково-освітні установи ☐ культурні установи ☐ медичні установи ☐ фінансово-економічні установи ☐ житлові ☐ промислові та виробничі ☐ інженерно-транспортні ☐ фортифікаційні та військово-інженерні ☐ культові ☐ монументи ☐ поховання та некрополі ☐ інше _____		☒ сприяє збереженню ☒ завдає незначної шкоди ☐ завдає значної шкоди ☐ потребує беззастережної зміни користувача

Перелік негативних чинників (загроз), що позначаються на об'єкті

У цілому стан збереженості Лукищинського поселення задовільний. Північна та західна частина поселення частково зруйнована кладовищем, частково – ровами, які є ймовірно обкопуванням кладовища. А у південній частині пошкоджена котлованом незавершеного незаконного будівництва 1990-х рр., південно східна та східна частина використовується під городи мешканцями села.

Рекомендований режим використання об'єкта культурної спадщини

Пам'ятка потребує заходів по збереженню: припинення існування сільського кладовища, дослідження та закріплення незаконних котлованів у південній частині пам'ятки.

Джерела та література:

Архівні джерела:

Акт огляду стану пам'ятки археології – багатопалатного поселення у с. Лукищина Заворсклянської с/р Полтавської області [Левченко Л.І., Карлаш Л.В., Ломакін О.О., без дати]. НА ЦОДПА. Фонд облікової документації. Полтавський р-н. Терешківська ТГ. Спр. 1. 2 арк.

Кулатова И. Н., Супруненко А. Б. Карты, схемы и планы памятников археологии Полтавского, Машевского, Карловского и Кобеляцкого р-нов Полтавской обл. по разведкам 1985-1986 и 1987 г.г. Схемы, рис., фото. Полтава, 1985-1987. НА ЦОДПА. Ф. е. Спр. 311. 45 арк.

Поселення сер. II тис. до н.е. Епоха середньої бронзи II половина VII-IV ст. до н.е. Скіфський час. Сер.-III чверть I тис. н.е. Полтавська обл., Полтавський р-н, Заворсклянська с.р. с. Лукищина: Паспорт пам'ятника історії та культури СРСР; [Автор – О. Б. Супруненко]. НА ЦОДПА. Фонд облікової документації. Полтавський р-н. Терешківська ТГ. Спр. 1. 3 арк.

Супруненко А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. / Машинопис; опис знахідок, алфав. покажчик. Полтава, 1983. Науковий архів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського. Спр. 03-207/А. Арк. 23-25.

Супруненко А. Б. Альбом иллюстраций к отчету о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. Машинопис; опис знахідок, алфав. покажчик. Полтава, 1983. Науковий архів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського. Спр. 03-207/Б. Табл. 20-22.

Література:

Абашина Н. С. Магомедов Б.В., Рейда Р.М. Пам'ятки черняхівської культури Полтавської області. Київ: ІА НАН України, 2019. С.88.

Глущенко В.П. Клад римских денариев из с. Лукищина. НЭ. Т. XV. М., 1989. С. 19-52.

Кропоткин В. В. Клады римских монет на территории СССР. САИ. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. Вып. Г 4-4. С. 72.

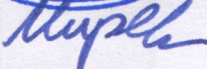
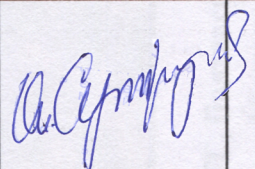
Махно Е. В. Памятники черняховской культуры на территории УССР: (Материалы к составлению археологической карты). МИА. М.: Изд-во АН СССР, 1960. № 82. С. 41.

Супруненко О. Б. Матеріали до археологічної карти Нижнього Поворскля. Пам'ятки археології Полтавщини: зб. наук. ст. / ПКМ; [відп. ред. Супруненко О.Б.]. Полтава, 1991. С. 27.

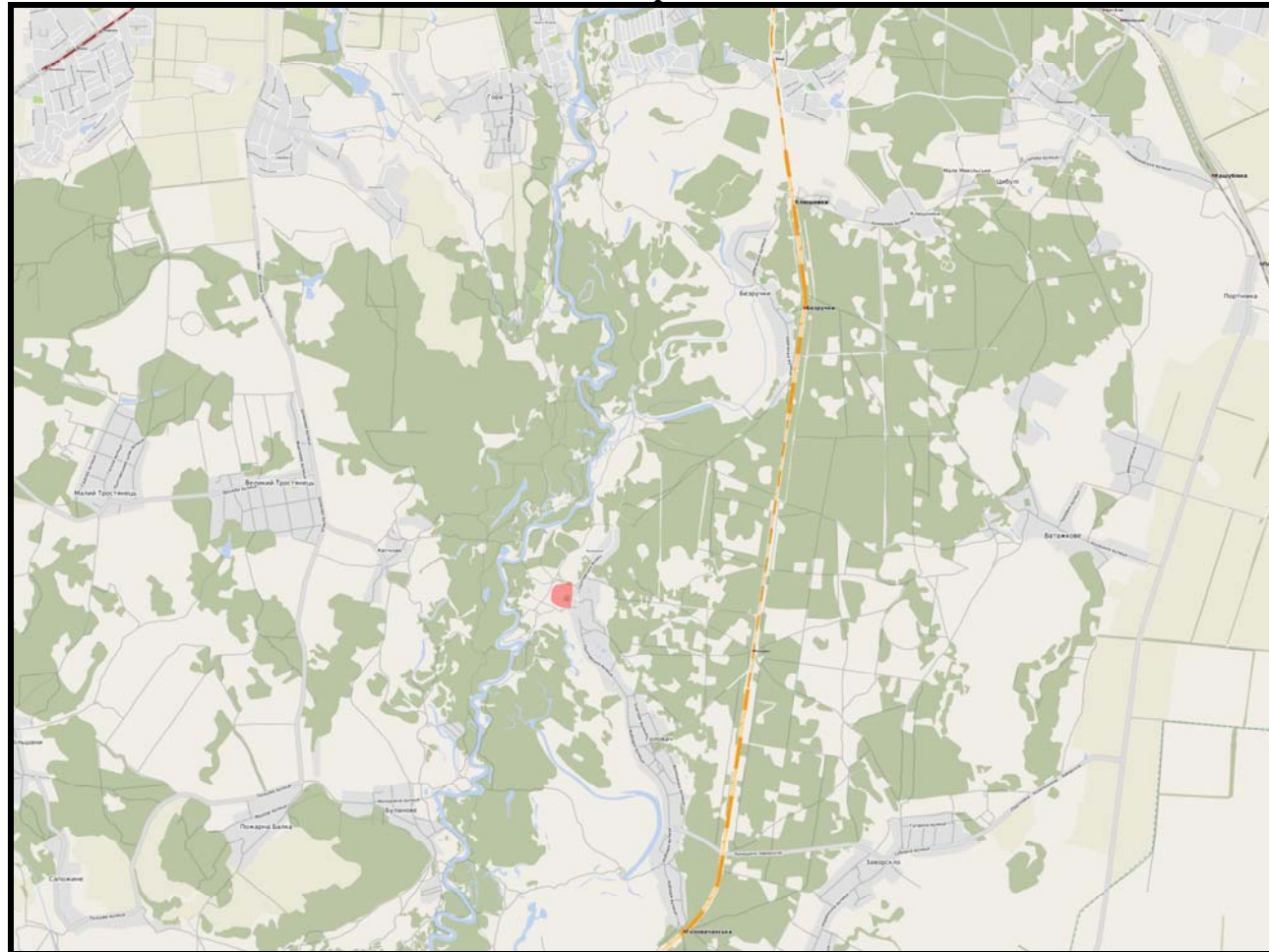
Супруненко О. Б. На землі Полтавській: Пам'ятки археології Полтави та околиць. Полтава: Археологія, 1998. С. 66-68.

Супруненко О. Галина Сидоренко та археологічна діяльність Полтавського краєзнавчого музею у середині ХХ ст. Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2001-2003 рр. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток. Полтава: Дивосвіт, 2003. І. Музей і сучасність: проблеми діяльності музеїв на сучасному етапі. С. 22-23.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Директор Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради	Магістр історії, педагогіка і методика середньої освіти	В. В. Шерстюк	 ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ КОД 21043367	19.12. 2022 р.
Завідуючий відділом Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради	Спеціаліст, вчитель історії	К.М. Мироненко		19.12. 2022 р.
Директор Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського	Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник	О.Б. Супруненко		19.12. 2022 р.

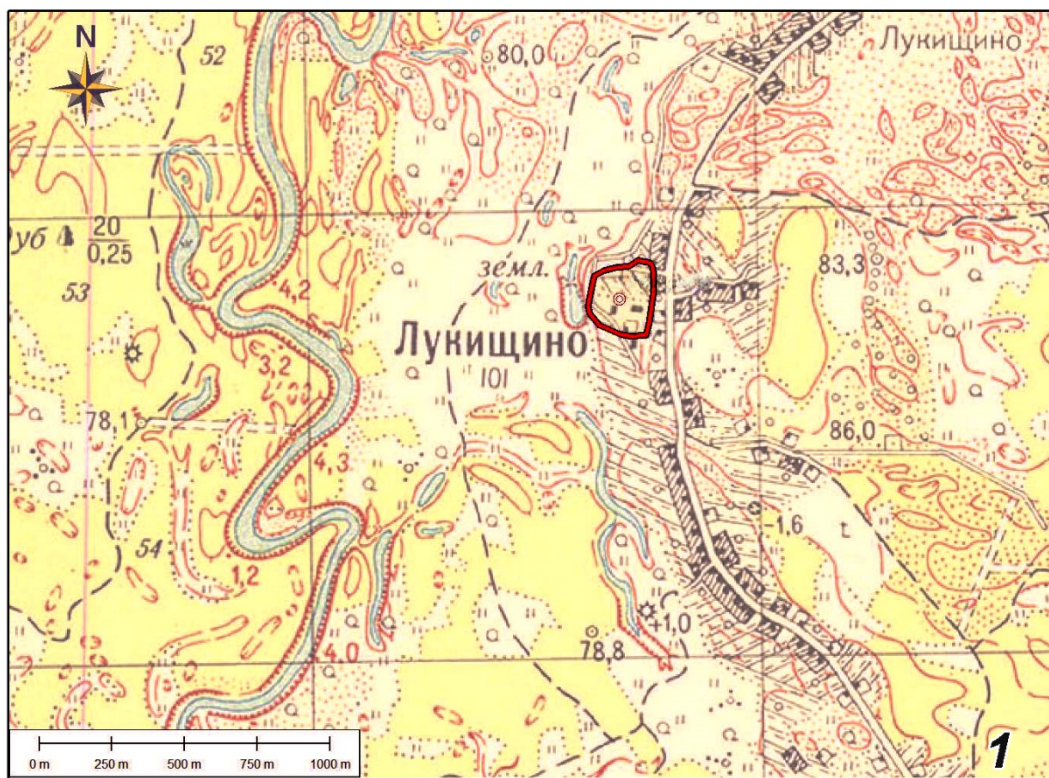
Ілюстрації

**1. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Поселення Лукищина І.
Місце розташування. Загальна схема.**

Основа: карта *OSM*, програмне забезпечення – *SAS Planet*.

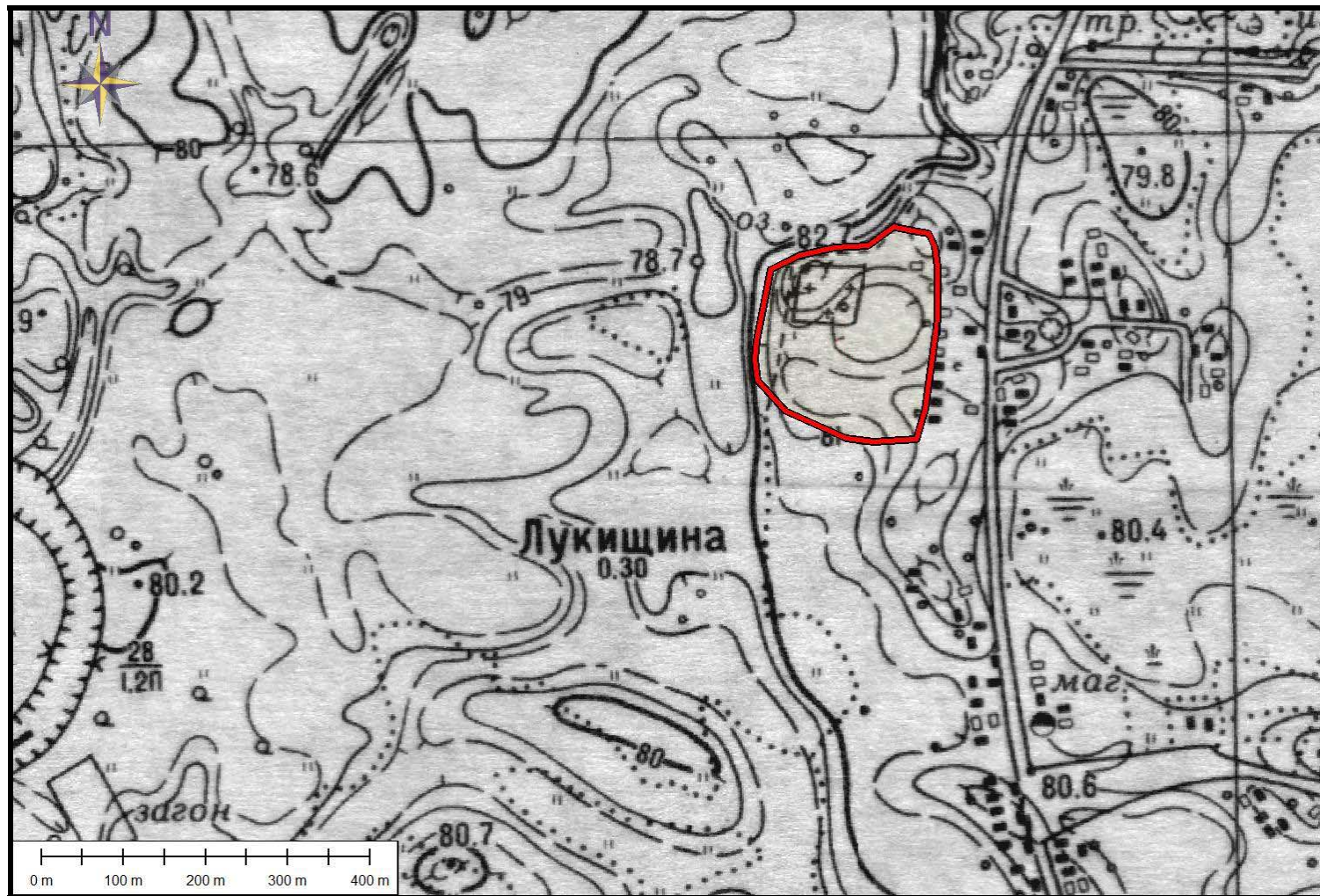

2. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.

Поселення Лукищина І. Місце розташування.

Основа: 1. X-41-65-B-г. – М 1: 25 000. Составл. 1954 г. – Главное управление геодезии и картографии при Совете Министров СССР. 13-X-65 г; 2. М-36-94-А. – Полтава. М 1:50 000. – Сост. По мат-лам съемки 1954 г. Обновл. В 1977 г. – Генеральный штаб. – Изд. 1975.

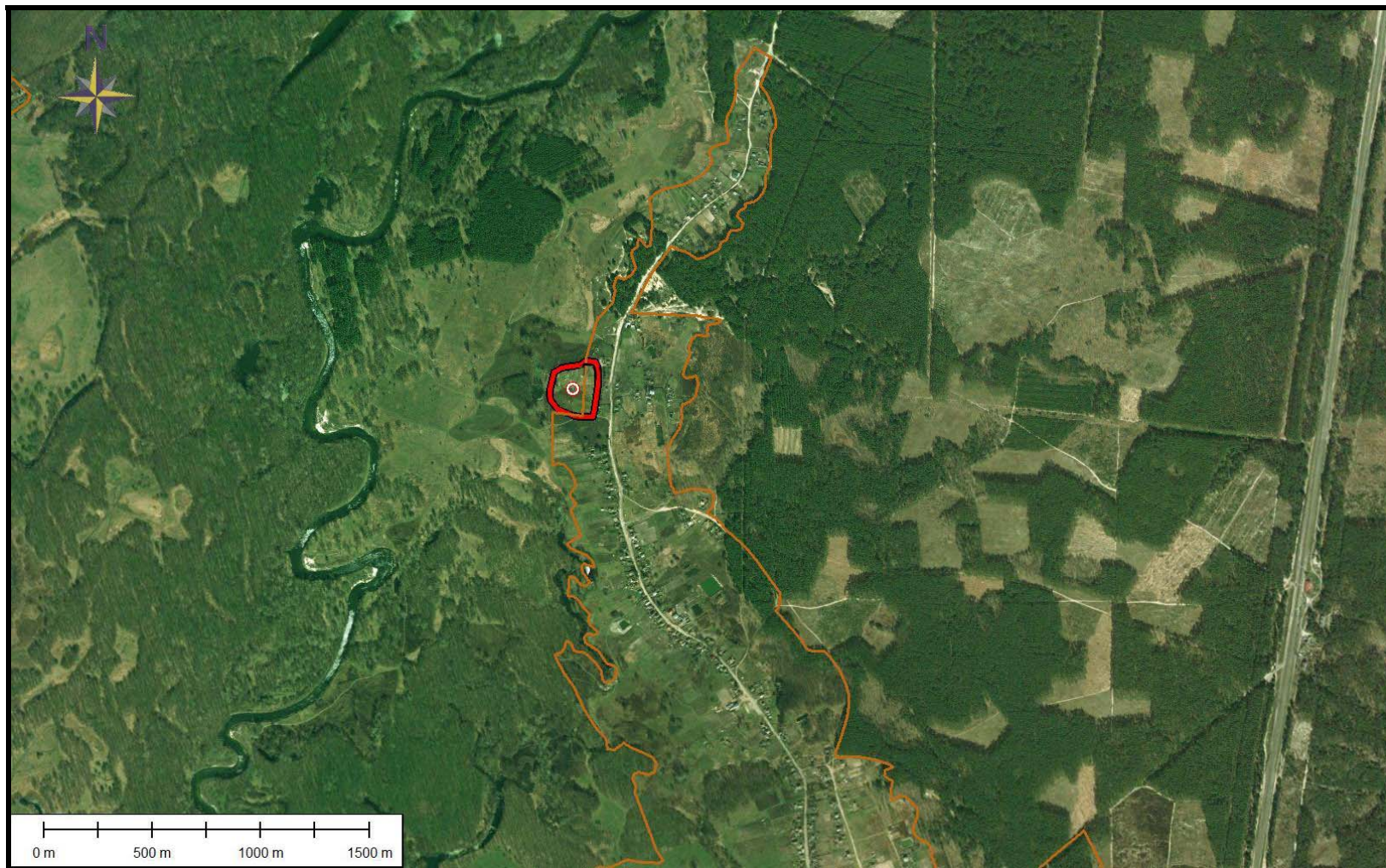

3. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.

Поселення Лукищина І. Місце розташування.

Основа: карта 1990-х рр. масштабом 1:10 000.

**4. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Поселення Лукищина І.
План розташування на космічному знімку.**

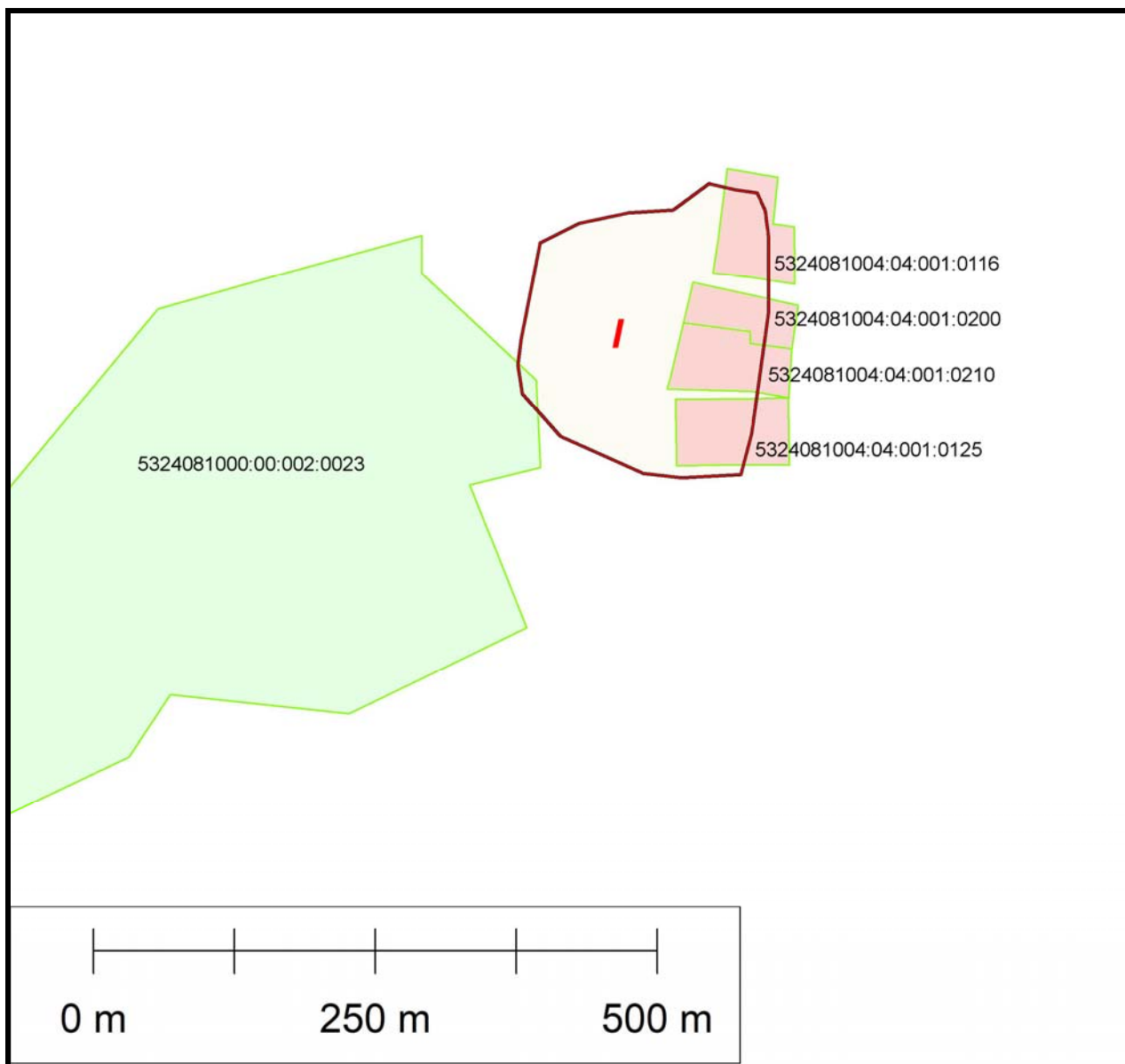
Основа: космознімок Bing, програмне забезпечення – SAS Planet.

5. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Детальний план поселення Лукищина І.
Основа: космознімок – Google Earth Pro, програмне забезпечення – SAS Planet.

**56. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Різночасове поселення Лукищина І.
Територія пам'ятки на зареєстрованих земельних ділянках з відповідними
кадастровими номерами.**

***Основа:** відкриті дані земельного кадастру України.*

Цифрами позначено: І – територія поселення.

*Кольорами показані земельні ділянки державної (зелений колір) та приватної (червоний) форм власності.
Все інше – землі комунальної власності.*

**6. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Загальний вигляд із південного сходу. Фото з квадрокоптера, лютий 2022 р.**

7. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І.
 Загальний вигляд з квадрокоптера із південного заходу (1) та заходу (2).
Фото, лютий 2022 р.

8-9. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І.
Обвалування кладовища із заходу та північного заходу.
Фото, лютий 2022 р.

**10. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Рештки незавершеного будівництва у південній частині.
*Фото, лютий 2022 р.***

**11. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Кладовище у північній та центральній частині поселення.
*Фото, лютий 2022 р.***

**12. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Кладовище на території поселення, нещодавно викопана
яма для поховання. Фото, лютий 2022 р.**

**13. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Південно-східна частина поселення підгородами мешканців
села. Фото, лютий 2022 р.**

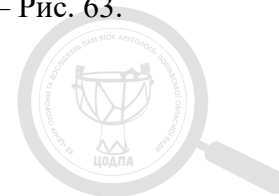

14. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.

Римські денарії зі скарбу 1942 р. Розвідки Г. Сидоренко, 1942. Фото В. Кожем'якіна. Срібло. ПКМ.

- 1 – Гальба (66-69 pp.), 2-4 – Вітелій (69 p.), 5 – Веспасіан (69-70 pp.), 6 – Веспасіан (76 p.), 7 – Нерва (97 p.), 8 – Троян (112-117 pp.),
 9 – Адріан (134-138 pp.), 10,11 – Сабіна (137-138 pp.), 12 – Елій Вер (137 p.), 13 – Антонін Пій (161-? pp.),
 14 – Марк Аврелій (140-144 pp.), 15 – Марк Аврелій (157-158 pp.), 16 – Марк Аврелій (167-168 pp.),
 17 – Люцій Вер (164-165 pp.), 18 – Люцій Вер (165-166 pp.), 19 – Коммод (181-182 pp.), 20 – Коммод (184-185 pp.).

Лит.: Супруненко О.Б. На землі Полтавській: Пам'ятки археології Полтави та околиць. – Полтава: Археологія, 1998. – С. 66-67. – Рис. 63.

**15. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина I. Знахідки доби неоліту.**

**16. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина I. Окремі знахідки раннього залізного віку (скіфський час).**

**17. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина I. Знахідки стінок посуду скіфського часу та ранньослов'янської
доби.**

18. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Знахідки з території поселення.
1 – камені зі слідами обробки; 2 – уламки кісток тварин.

19. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Знахідки фрагментів посуду та кахлів XIX-XX ст.

Коротка історична довідка
об'єкта культурної спадщини – багаточарового та
різночасового поселення Лукищина I, (доба неоліту, епоха
ранньої та пізньої/фінальної бронзи, скіфський час,
ранньослов'янський час, роменська культура, XIX-XX ст.).
Село Лукищина, Заворсклянський старостинський округ,
Терешківська ТГ, Полтавський район,
Полтавська область

Залишки поселення знаходяться на західній околиці центральної частини села, в районі сільського кладовища, східним краєм у межах населеного пункту, західним – виходячи за його межі. Вказана пам'ятка розташована частково в межах або за межами села Лукищина Заворсклянського старостату Терешківської територіальної громади Полтавського району Полтавської області.

Воно займає підвищені другої надзаплавної тераси лівого берега річки Ворскла – лівої притоки р. Дніпро, за 0,1 км на захід від узбіччя автотраси С 171951 (Заворскло – Головач – Лукищина). Оточене болотами та старицями із західного боку.

Виявлене у середині 1950-х рр. працівниками Полтавського краєзнавчого музею. Обстежене у 1983 р. О. Б. Супруненьком у ході розвідок у Нижньому Поворсклі, здійснюваних розвідзагоном Полтавського краєзнавчого музею упродовж 1981-1986 рр.

З життєдіяльністю вказаного поселення історіографічно пов'язують факт знаходження відомого у науковій літературі Лукищинського скарбу римських срібних денаріїв. Його було виявлено в ур. «Біля Спінжарки» у травні 1942 р. під час німецької окупації хлопчачами Іваном Черкаським та Федором Сабадашем на ріллі в ямі, вимитій дощем. Тоді дітьми було зібрано більше 1000 монет, частину з яких розібрали односельці. Незабаром вісті про знахідку скарбу з римських монет дійшли й до Полтави, і наукова співробітниця Полтавського краєзнавчого музею Г.О. Сидоренко відправилася в досить небезпечну подорож по унікальний скарб. Їй вдалося обстежити місце знахідки і привезти 953 монети та фрагменти горщика черняхівської культури. Вказані денарії у 1943 р. навіть були вивезені до Німеччини, та все ж – повернулися до музею у 1948 р.

На сьогодні Лукищинський скарб налічує 938 монет загальною вагою 3006,31 г. Вони досить сильно потерті. Найбільш пошкоджені монети імператорів I ст. н.е., що свідчить про тривалий та інтенсивний їх обіг.

Найстаріші серед них – денарії Нерона, датовані 64-68 рр. н.е., наймолодша – монета імператриці Юлії Домни, дружини імператора Септимія Севера, карбована у 193-196 рр. н.е. У складі скарбу містяться денарії таких імператорів:

Нерон (54-68 рр. н.е.) – 14 од.	Елій Вер (136-137 рр. н.е.) – 2 од.
Гальба (68-69 рр. н.е.) – 1 од.	Антонін Пій (138-161 рр. н.е.) – 74 од.
Вітелій (69 р. н.е.) – 12 од.	Фаустіна Старша – 106 од.
Веспасіан (69-79 рр. н.е.) – 132 од.	Марк Аврелій (161-180 рр. н.е.) – 39 од.
Тіт (79-81 рр. н.е.) – 46 од.	Луцій Вер (161-169 рр. н.е.) – 8 од.
Доміціан (81-96 рр. н.е.) – 49 од.	Фаустіна Молодша – 44 од.
Нерва (96-98 рр. н.е.) – 12 од.	Луціла – 5 од.
Троян (98-117 рр. н.е.) – 139 од.	Коммод (177-192 рр. н.е.) – 19 од.
Адріан (117-138 рр. н.е.) – 218 од.	Кріспіна – 1 од.
Сабіна – 16 од.	Юлія Домна – 1 од.

Лукишинський скарб належить до числа найбільших скарбів римських монет Східної Європи, схоронених у III – на початку IV ст. н.е., і займає почесне місце у «Золотій скарбниці» Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського.

Північна та західна частина поселення знищена кладовищем, частково ровами, які є ймовірно обкопуванням кладовища. А у південній частині пошкоджена котлованом незавершеного незаконного будівництва 1990-х рр.

Поселення має у плані овальну форму. З півночі воно обмежене невеликим ярмом, із заходу – схилом тераси лівого берега річки Ворскла, на сході – городами та садибами мешканців села, на півдні – ґрунтовою дорогою, що веде з села до луків.

Знахідки археологічного характеру трапляються на площі двох підвищень, розділених невеликою западиною. Північне підвищення поселення витягнуте вздовж лівого берега р. Ворскли з південного заходу на північний схід, значну його частину займає і нині діюче сучасне кладовище. Саме ця його частина є найвищою і має абсолютну висоту 82,7 м. Південніше – витягнуте у широтному напрямку і має у плані підковоподібну форму. Вказані два підвищення роз'єднанні між собою природньою западиною округлої форми.

Вказане поселення було оглянуте розвідзагоном Полтавського краєзнавчого музею у 1983 р. під керівництвом О. Б. Супруненка. Ним було складено план поселення. За останнім дослідником воно займало практично всю західну прибережну ділянку центральної частини села, від кладовища – на півночі, до лісового масиву на півдні, та на заході від підвищення лівого

берега р. Ворскли – до садиб села на сході. Площа поселення за даними тогочасних обстежень становила 4,5 га (150х300 м.).

Тоді ж, у найвищій частині поселення, біля південно-західного краю був закладний розвідковий шурф (1х1м). Встановлена потужність культурного шару – до 0,85 м. У ньому простежено почергове залягання нашарувань бабинської і бондарихинської культур, ранньоскіфського часу і середини третьої чверті I тис. н.е. Переважають знахідки VII-VI ст. до н.е. – уламки ліпних горщиків, лощених мисок черпаків і пряслиць, скіфського часу. У вказаному шурфі було відзначено таку стратиграфію:

0-0,18 м – орний шар;

0,18-0,40 м – сіро-чорний гумусовий пісок;

0,40-0,85 м – сіро-коричневий пісок;

з 0,85 м – пісок-материк.

У шурфі на глибині 0-0,7 м знайдено 23 різночасових фрагментів посуду, зафіксовано більше 20 кісток тварин. На глибині 0,05-0,40 м – відмічена кераміка скіфського та ранньослов'янського часу, з 0,40-0,70 м – знахідки епохи бронзи з багатоваликовим орнаментом.

На основі означених обстежень було укладено облікову документацію: поселення вперше паспортизоване у 1984 році О. Б. Супруненьком. Рішенням виконкому Полтавської обласної Ради депутатів трудящих від 1984 року воно отримало статус пам'ятки археології місцевого значення. У 2020 році Наказом Міністерства культури, молоді та спорту України № 1062 від 25.02.2020 р. його статус був закріплений і присвоєний охоронний номер **2833-Пл.**

У другій половині 1990-х років старшим науковим співробітником Центру охорони та досліджень пам'яток археології Управління культури Полтавської облдержадміністрації Д. І. Левченком було укладено акт огляду пам'ятки археології. У південній частині пам'ятки, у межах визначеної у паспорті охоронної зони, під забудову було виділено дві ділянки. На одній з них викопано котлован під побудову фундаменту, на іншу завезено будівельні матеріали.

Унаслідок цього було зруйновано близько 50 кв м культурного шару. На північний схід від кладовища, за межами вказаної на плані у паспорті охоронної зони, розпочато ще одне будівництво. У відслоненнях стінок котловану було здійснено зачистку де був простежений культурний шар, який містив знахідки багатоваликової кераміки, скіфського часу, пеньківської, а також ліпного посуду роменської археологічної культури.

У 2021 році працівниками КЗ «Центру охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради К. М. Мироненком та В. В. Філонченком було проведено моніторингові археологічні обстеження

на території Терешківської територіальної громади Полтавського району, під час якого було оглянуто зазначену пам'ятку археології.

Додаткові археологічні обстеження були проведені обстеження у лютому 2022 році разом з директором Центру В.В. Шерстюком, за участю заввідділом М.В. Коваленка. Під час вказаних археологічних обстежень було уточнено межі поширення археологічних знахідок.

На сьогодні площа пам'ятки окреслена в межах близько 1,92 га (140x170 м). Знято план поселення з допомогою геокоординування меж поширення знахідок, здійснено фотофіксацію, у т.ч. – з квадрокоптеру встановлено стан збереженості вказаного поселення.

У північній частині поселення в межах кладовища оглянуто свіжовириту могилу для здійснення поховання, в якій проглядався чорноземний супіщаний ґрунт культурного шару потужністю до 0,90 м. На відвалах виритої ями зібрані окремі уламки кераміки та кісток тварин.

Для перевірки потужності нашарувань у південній частині, неподалік решток покинутої недобудови, оглянуто оголення. У ньому виявлено поодинокі знахідки епохи бронзи, що вказує на цю ділянку як на периферію зазначеного поселення. У поверхневих нашаруваннях найбільш численними були уламки кераміки XIX-XX ст.

Тут було відзначено таку стратиграфію:

0-0,15 м – орний (перекопаний) шар;

0,15-0,30 м – сіро-чорний гумусовий пісок;

0,30-0,60 м – сіро-коричневий пісок;

з 0,60 м – пісок-материк.

Серед знахідок з поверхні поселення (в оголеннях та на відвалах перекопів ґрунту з могил та надгробків) можна виділити кілька культурно-хронологічних груп.

Найраніша добірка репрезентована кількома уламками ліпних горщиків неолітичного посуду ямково-гребінцевої культури, що містять характерних ямковий та глибокий прокреслений орнамент.

Кілька уламків ліпного посуду зі зборів 2021-2022 рр. відносяться до доби ранньої бронзи, в історіографічних відомостях відомо про наявність серед знахідок з поселення матеріалів бабинської культури.

Найбільша за кількістю група знахідок репрезентує функціонування поселення у ранньозалізний вік, і відноситься до решток поселення автохтонного землеробського населення Ворсклинської локальної групи скіфського часу. В історіографічних відомостях відомо про наявність серед знахідок з поселення матеріалів бондарихинської культури доби фінальної бронзи.

Окремі фрагменти посуду можуть бути віднесені до старожитностей пенківської культури 3 чв. I тис. н.е. Кілька фрагментів виявлених під час попередніх шурфувань належать до роменської археологічної культури, що підтверджує висновки зроблені Д.І. Левченком, що зазначене поселення було заселене її носіями.

Також на території поселення зібрано велику добірку подрібнених кісток тварин та уламків каменів. Основна концентрація уламків кружального посуду XIX-XX ст. спостерігається на північно-східній периферії поселення та у південній її частині.

Стан зазначеної пам'ятки є досить задовільний у південній та частково у центральній частині, а в північній – незадовільний, адже тут розміщене сучасне сільське кладовище, яке продовжує діяти й на сьогодні. У південній розміщені рештки незаконного будівництва середини 1990-х рр., яке відмічене у акті огляду пам'ятки того часу. Більша частина поселення задернована, лиша східна – розорюється і використовується мешканцями під городи.

Результати обмірів, геопросторові дані (точки меж), представлені в таблиці нижче:

<i>Назва точки</i>	<i>Координати меж поселення</i> <i>градуси, мінuti, секунди (дaтум WGS 84)</i>	
	<i>N</i>	<i>O</i>
Північна точка	49° 29' 7.7901" N	34° 35' 8.8044" E
Південна точка	49° 29' 2.2806" N	34° 35' 8.0040" E
Західна точка	49° 29' 4.3980" N	34° 35' 3.3149" E
Східна точка	49° 29' 5.4093" N	34° 35' 10.5022" E

Геодезичні обміри здійснені за допомогою геодезичної станції GNSS Leica CS20 3.75G (власне обладнання Центру).

Загальна площа земель під об'єктом археології складає 1,92 га.

Лукищинське поселення є яскравим прикладом освоєння лівого берега р. Ворскли ще з часів неоліту-бронзи, скіфського часу та в часи напередодні створення Руської держави на її південно-східних кордонах. З вказаним поселенням пов'язується знахідка відомого у науковій літературі Лукищинського скарбу римських монет, що вирізняє зазначену пам'ятку від інших (щоправда відсутність тут матеріалів 2 чв. I тис. н.е. може виступати як контраргумент щодо іншого місця його знахідки). Наукове значення пам'ятки значно підсилює виділення культурно-хронологічного горизонту роменської культури, оскільки до цього часу її пам'ятки на лівому березі

Ворскли були невідомі. Щоправда наявність нашарувань цього часу на даній пам'ятці ще потребує підтвердження.

Колекція знахідок зберігається у фондах Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського.

Окремо слід відміти наявність поряд із вказаним поселенням ще одного, на північно західній околиці села на березі озера Сайга, яке датується епохою неоліту, скіфського часу та XVII-XVIII ст. Це свідчить про досить щільне заселення лівого берега р. Ворскла із найдавніших часів у вказаному регіоні.

Архівні джерела:

Акт огляду стану пам'ятки археології – багатошарового поселення у с. Лукищина Заворсклянської с/р Полтавської області [Левченко Л.І., Карлаш Л.В., Ломакін О.О., без дати]. НА ЦОДПА. Фонд облікової документації. Полтавський р-н. Терешківська ТГ. Спр. 1. 2 арк.

Кулатова И. Н., Супруненко А. Б. Карты, схемы и планы памятников археологии Полтавского, Машевского, Карловского и Кобеляцкого р-нов Полтавской обл. по разведкам 1985-1986 и 1987 г.г. Схемы, рис., фото. Полтава, 1985-1987. НА ЦОДПА. Ф. е. Спр. 311. 45 арк.

Поселення сер. II тис. до н.е. Епоха середньої бронзи II половина VII-IV ст. до н.е. Скіфський час. Сер.-III чверть I тис. н.е. Полтавська обл., Полтавський р-н, Заворсклянська с.р. с. Лукищина: Паспорт пам'ятника історії та культури СРСР; [Автор – О. Б. Супруненко]. НА ЦОДПА. Фонд облікової документації. Полтавський р-н. Терешківська ТГ. Спр. 1. 3 арк.

Супруненко А. Б. Отчет о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. Машинопис; опис знахідок, алфав. покажчик. Полтава, 1983. Науковий архів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського. Д-03-207/А. Арк. 23-25.

Супруненко А. Б. Альбом иллюстраций к отчету о разведках и охранных раскопках на территории Полтавской области разведотряда Полтавского краеведческого музея в 1983 г. / Машинопис; опис знахідок, алфав. покажчик. Полтава, 1983 // Науковий архів Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського. Д-03-207/Б. Табл. 20-22.

Література:

Абашина Н.С. Магомедов Б.В., Рейда Р.М. Пам'ятки черняхівської культури Полтавської області. Київ: ІА НАН України, 2019. С.88.

Глущенко В.П. Клад римских денариев из с. Лукищина. НЭ. Т. XV. М., 1989. С. 19-52.

Кропоткин В.В. Клады римских монет на территории СССР. САИ. М.: Изд-во АН СССР, 1961. Вып. Г 4-4. С. 72.

Махно Е.В. Памятники черняховской культуры на территории УССР: (Материалы к составлению археологической карты). МИА. М.: Изд-во АН СССР, 1960. № 82. С. 41.

Супруненко О. Б. Матеріали до археологічної карти Нижнього Поворскля. Пам'ятки археології Полтавщини: зб. наук. ст. / ПКМ; [відп. ред. Супруненко О.Б.]. Полтава, 1991. С. 27.

Супруненко О. Б. На землі Полтавській: Пам'ятки археології Полтави та околиць. Полтава: Археологія, 1998. С. 66-68.

Супруненко О. Галина Сидоренко та археологічна діяльність Полтавського краєзнавчого музею у середині ХХ ст. Полтавський краєзнавчий музей: Збірник наукових статей 2001-2003 рр. Маловідомі сторінки історії, музеєзнавство, охорона пам'яток. Полтава: Дивосвіт, 2003. – І. Музей і сучасність: проблеми діяльності музеїв на сучасному етапі. С. 22-23.

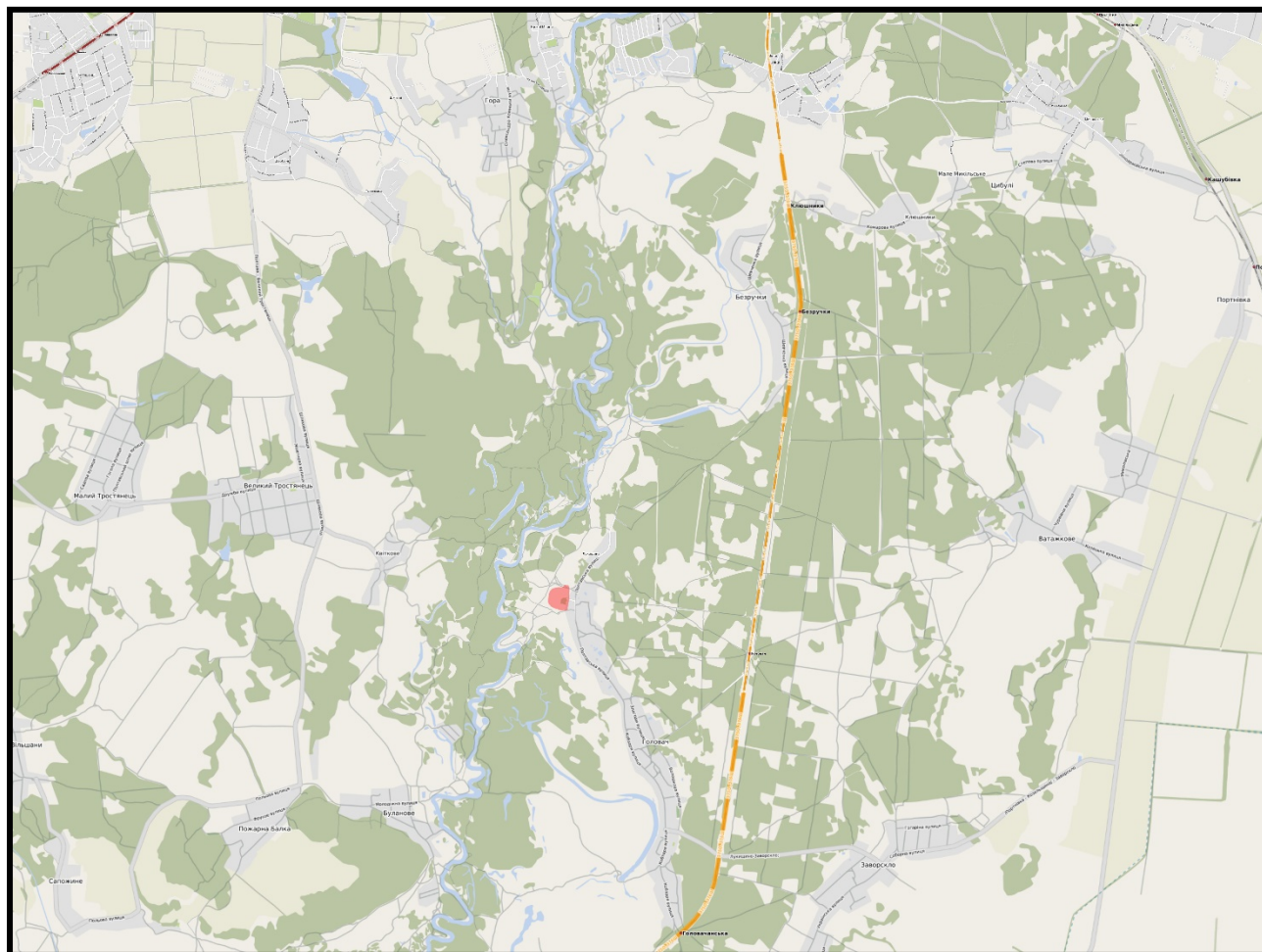
Директор КЗ «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради /В. В. Шерстюк/

Директор Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник /О. Б. Супруненко/

Зав. відділом КЗ «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради /К. М. Мироненко/

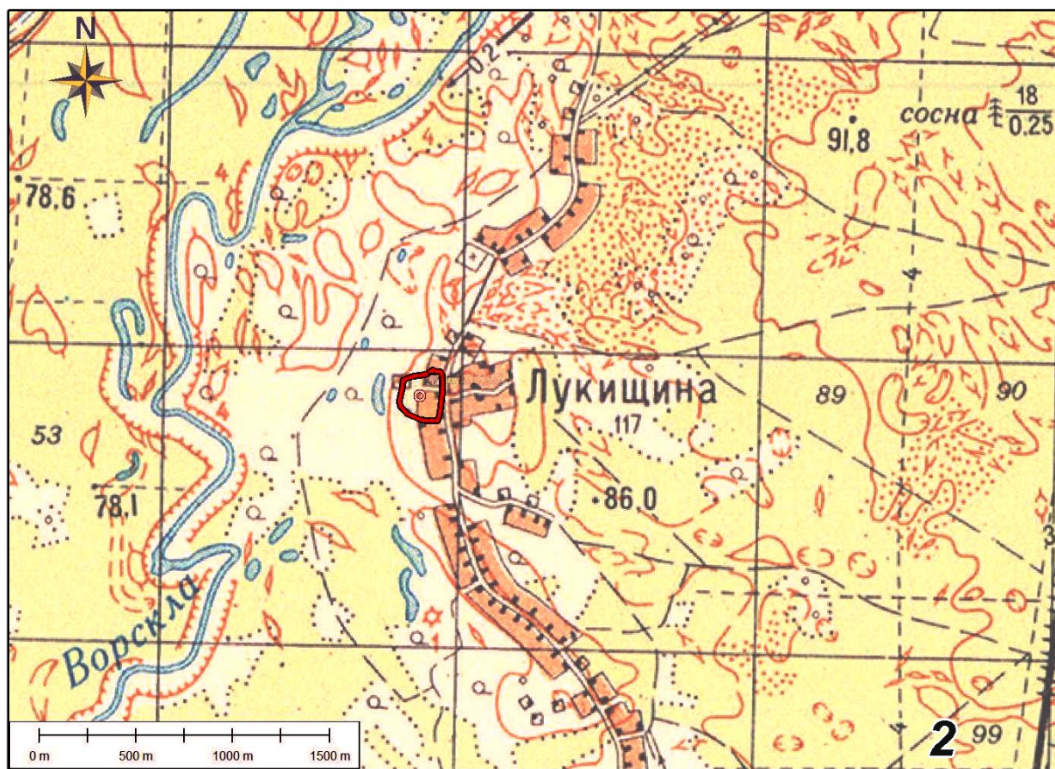
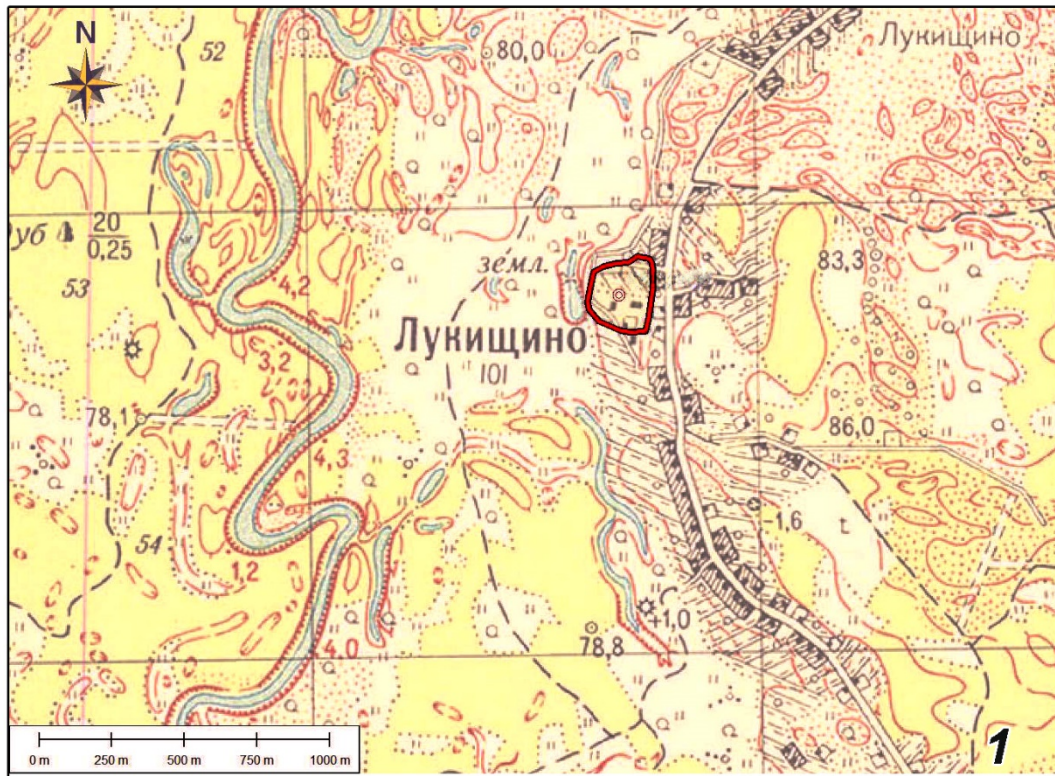

**Ілюстрації
до короткої історичної довідки об'єкта культурної спадщини**

**1. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Поселення Лукищина І.
Місце розташування. Загальна схема.**

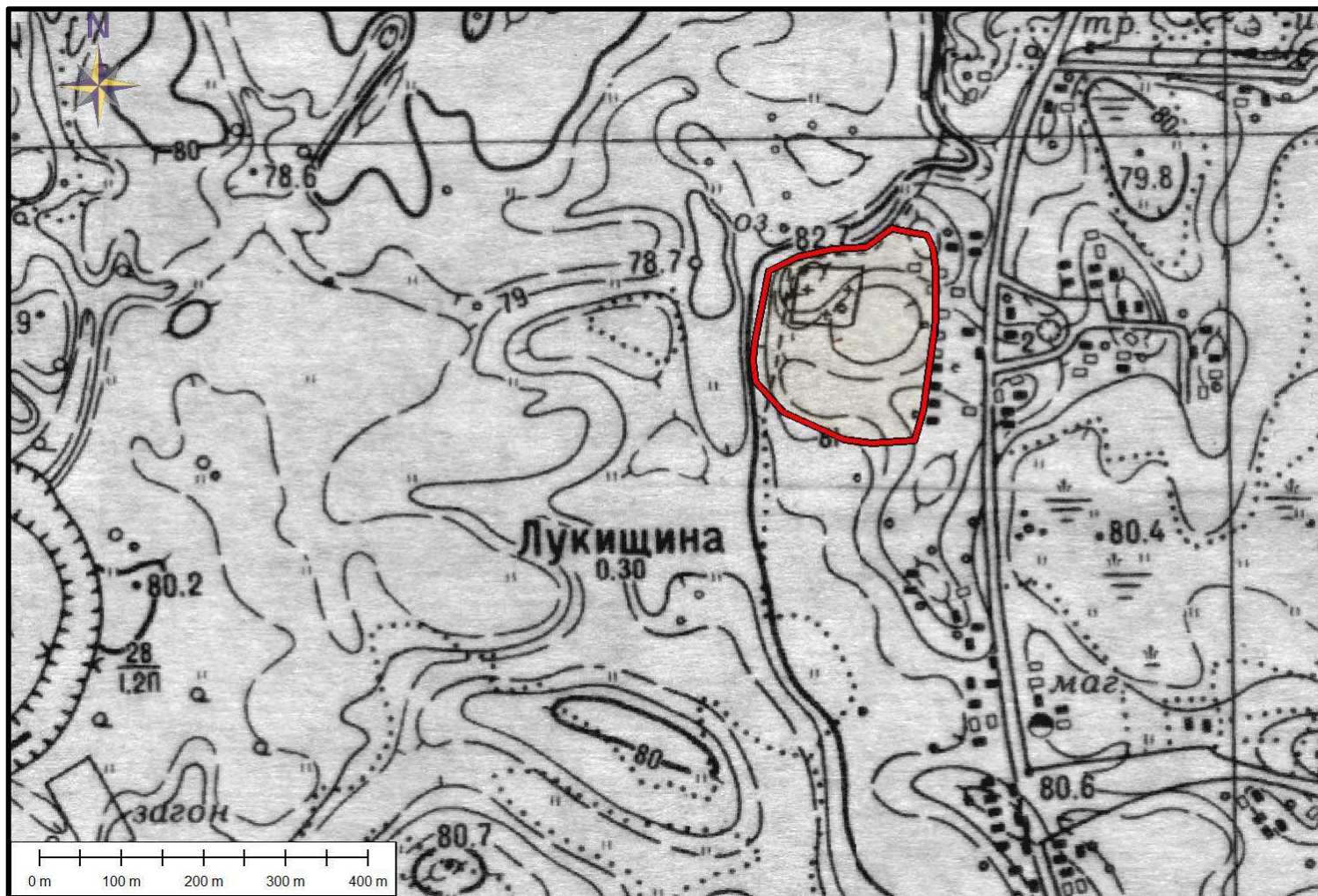

2. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.

Поселення Лукищина І. Місце розташування.

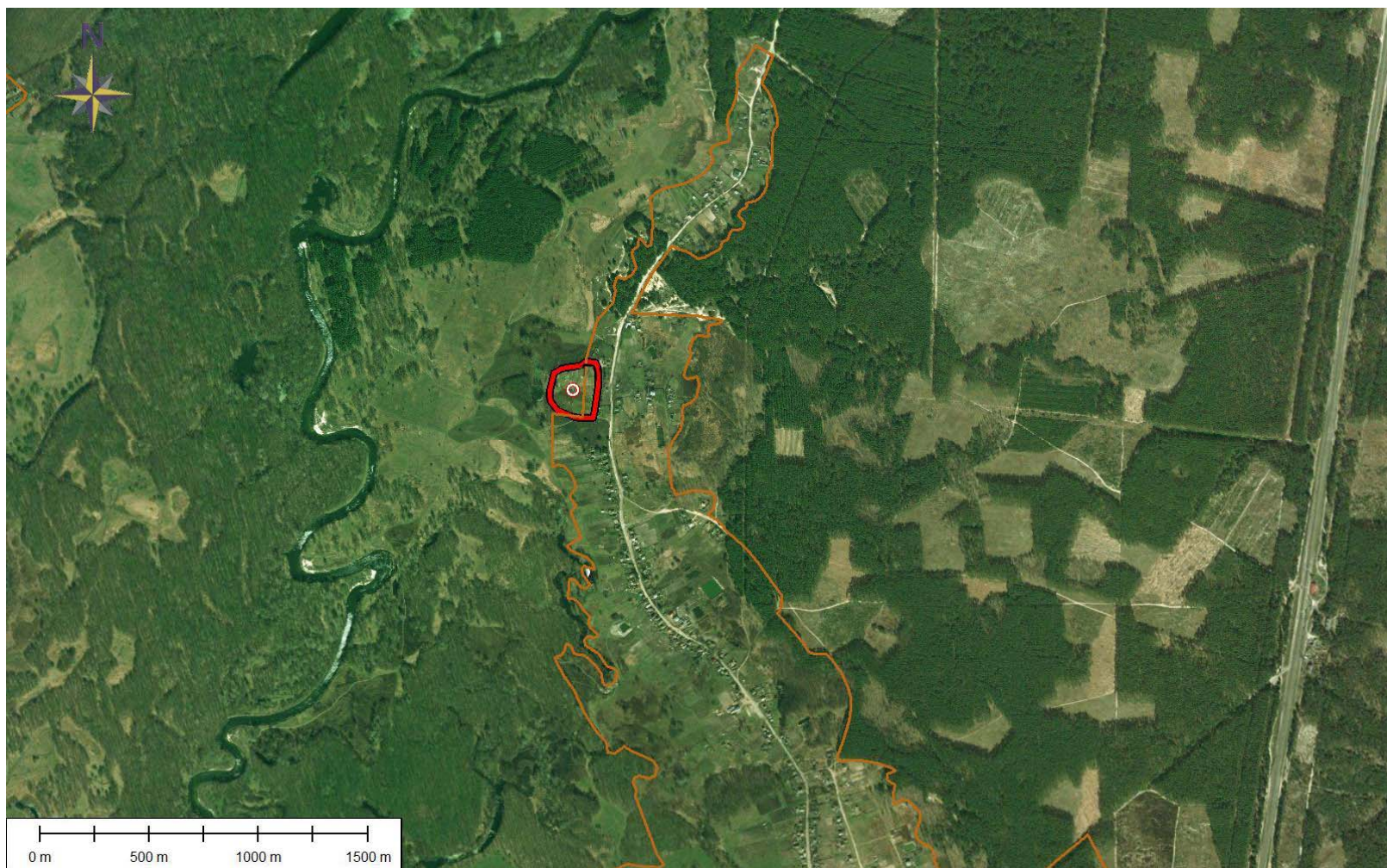
Основа: 1. X-41-65-B-г. – М 1: 25 000. Составл. 1954 г. – Главное управление геодезии и картографии при Совете Министров СССР. 13-X-65 г; 2. М-36-94-А. – Полтава. М 1:50 000. – Сост. По мат-лам съёмки 1954 г. Обновл. В 1977 г. – Генеральный штаб. – Изд. 1975.

3. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Місце розташування.
Основа – карта 1990-х рр. масштабом 1:10 000.

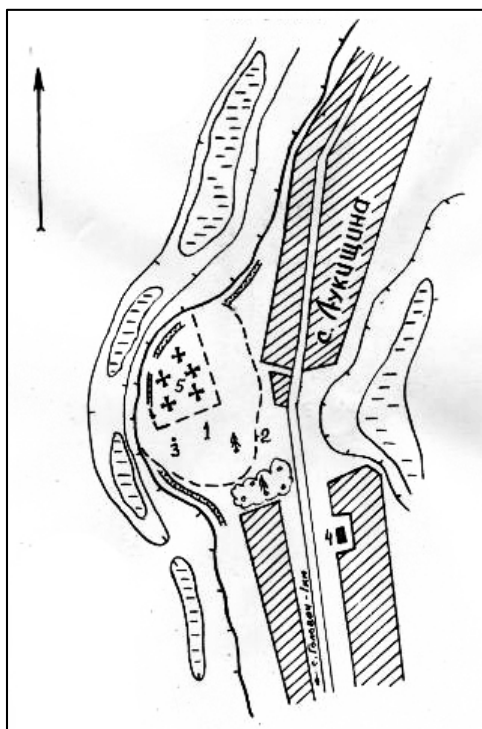
**4. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Поселення Лукищина І.
План розташування на космічному знімку. Основа — шар Bing.**

5. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область. Детальний план поселення Лукищина І.
Основа – Гугл планета земля.

6

7

**6. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І.**

План поселення, за О.Б. Супруненьком (1984 р.).

*Умовні позначення: 1 – територія поселення; 2 – охоронна зона; 3 – шурф;
4 – магазин; 5 – кладовище.*

7. Загальний вигляд на поселення із південного сходу (Фото М. О. Радченка, 1983 р.).

8. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Загальний вигляд із південного сходу. Фото з квадрокоптера, лютий 2022 р.

**9. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І.**

Загальний вигляд з квадрокоптера із південного заходу (1) та заходу (2).

Фото, лютий 2022 р.

10-11. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І.
Обвалування кладовища із заходу та північного заходу.
Фото, лютий 2022 р.

**12. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Рештки незавершеного будівництва у південній частині.
*Фото, лютий 2022 р.***

**13. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Кладовище у північній та центральній частині поселення.
*Фото, лютий 2022 р.***

**14. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Кладовище на території поселення, нещодавно викопана
яма для поховання. Фото, лютий 2022 р.**

**15. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина І. Південно-східна частина поселення підгородами
мешканців села. Фото, лютий 2022 р.**

16. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.

Римські денарії зі скарбу 1942 р. Розвідки Г. Сидоренко, 1942. Фото В. Кожем'якіна. Срібло. ПКМ.

- 1 – Гальба (66-69 pp.), 2-4 – Вітелій (69 p.), 5 – Веспасіан (69-70 pp.), 6 – Веспасіан (76 p.), 7 – Нерва (97 p.), 8 – Троян (112-117 pp.),
 9 – Адріан (134-138 pp.), 10,11 – Сабіна (137-138 pp.), 12 – Елій Вер (137 p.), 13 – Антонін Пій (161-? pp.),
 14 – Марк Аврелій (140-144 pp.), 15 – Марк Аврелій (157-158 pp.), 16 – Марк Аврелій (167-168 pp.),
 17 – Люцій Вер (164-165 pp.), 18 – Люцій Вер (165-166 pp.), 19 – Коммод (181-182 pp.), 20 – Коммод (184-185 pp.).

Лит.: Супруненко О.Б. На землі Полтавській: Пам'ятки археології Полтави та околиць. – Полтава: Археологія, 1998. – С. 66-67. – Рис. 63.

**17. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина I. Знахідки доби неоліту.**

**18. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина I. Окремі знахідки раннього залізного віку (скіфський час).**

**19. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина I. Знахідки стінок посуду скіфського часу та
ранньослов'янської доби.**

20. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина I. Знахідки з території поселення.
1 – камені зі слідами обробки; 2 – уламки кісток тварин.

21. Лукищина с., Терешківська ТГ, Полтавський район, Полтавська область.
Поселення Лукищина I. Знахідки фрагментів посуду та кахлів XIX-XX ст.

Вища атестаційна комісія України

ДИПЛОМ кандидата наук

КН № 014378 *

РІШЕННЯМ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ

Інституту археологій НАН України

від *20 травня 1997 року*

протокол № *15*

Смирненку Олександрову Борисовичу

ПРИСУДЖЕНО НАУКОВИЙ СТУПІНЬ КАНДИДАТА

історичних наук

Голова спеціалізованої вченої ради

Учений секретар

